

Nr 368.

Godkänd av första kammaren den 20 juni 1944.

Godkänd av andra kammaren den 20 juni 1944.

Riksdagens skrivelse till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1944/45 till avlöningar vid de allmänna läroverken m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

(Statsutskottets utlåtande nr 182.)

Till Konungen.

I propositionen nr 1 har Kungl. Maj:t under åttonde huvudtiteln, punkterna 126, 132, 134 och 150 av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 4 januari 1944, föreslagit riksdagen att, i avbidan på den proposition i ämnet, som kunde varda riksdagen förelagd, beräkna för budgetåret 1944/45

dels till Allmänna läroverken: Avlöningar ett förslagsanslag av 29 525 000 kronor;

dels till Kommunala läroverk: Understöd åt vissa kommunala gymnasier ett anslag av 8 700 kronor;

dels till Kommunala läroverk: Bidrag till kommunala mellanskolor ett förslagsanslag av 4 050 000 kronor;

dels ock till Kurser för lärare vid de allmänna läroverken m. fl. läroanstalter ett reservationsanslag av 29 500 kronor.

Sedermera har Kungl. Maj:t i propositionen nr 207, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 25 februari 1944, föreslagit riksdagen att

1. besluta, att samrealskolorna i Örnsköldsvik och Ludvika skola från och med budgetåret 1944/45 eller den senare tidpunkt, Kungl. Maj:t bestämmer, successivt utbyggas till högre allmänna läroverk, omfattande, förutom nu befintliga realskollinjer, läroverket i Örnsköldsvik en fyraårig latinlinje och en fyraårig reallinje samt läroverket i Ludvika en treårig latinlinje och en

treårig reallinje, under förutsättning att nämnda städer åtaga sig att i fråga om respektive högre allmänna läroverk ej mindre tillhandahålla erforderliga undervisningslokaler jämte inredning och möbelutrustning, bostad åt rektor eller motsvarande kontant ersättning samt bostäder åt erforderlig vaktmästarpersonal än även bevilja ett engångsanslag av minst 5 000 kronor till komplettering av undervisningsmaterielen och utvidgning av biblioteket;

2. besluta, att vid högre allmänna läroverket för gossar i Malmö samt högre allmänna läroverken i Umeå och Västervik skola från och med budgetåret 1944/45 eller den senare tidpunkt, Kungl. Maj:t bestämmer, successivt inrättas nya gymnasielinjer, nämligen vid högre allmänna läroverket för gossar i Malmö en fyraårig reallinje i stället för en av de treåriga reallinjerna vid läroverket, vid högre allmänna läroverket i Umeå en treårig reallinje i stället för en av de fyraåriga reallinjerna vid läroverket samt vid högre allmänna läroverket i Västervik en treårig reallinje, under förutsättning att respektive städer förplikta sig att tillhandahålla erforderliga undervisningslokaler jämte inredning och möbelutrustning samt bostäder åt för vederbörande läroverk erforderlig vaktmästarpersonal;

3. godkänna av departementschefen angiven personalförteckning för de allmänna läroverken, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1944/45;

4. bemyndiga Kungl. Maj:t att — utan hinder av sagda personalförteckning — tills vidare under budgetåret 1944/45, då för realskolestadiet avsedd ordinarie ämneslärarbefattning vid samläroverk skall tillsättas, besluta, huruvida befattningen skall kungöras ledig såsom adjunktsbefattning eller ämneslärarinnebefattning;

5. godkänna av departementschefen angiven avlöningsstat för de allmänna läroverken, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1944/45;

6. bemyndiga Kungl. Maj:t att — med iakttagande i huvudsak av de av departementschefen angivna grunderna — meddela beslut angående successiv ombildning från och med budgetåret 1944/45 av kommunala mellanskolor till samrealskolor, under förutsättning att respektive kommun förpliktar sig dels att i fråga om den ombildade läroanstalten tillhandahålla erforderlig möbelutrustning, bostad åt rektor eller motsvarande kontant ersättning samt bostäder åt erforderlig vaktmästarpersonal, dels ock, i den mån Kungl. Maj:t så finner påkallat, att intill ett belopp av 5 000 kronor bekosta komplettering av undervisningsmaterielen och utvidgning av biblioteket vid läroanstalten;

7. bemyndiga Kungl. Maj:t att förordna om de avvikelser från personalförteckningen och de överskridanden av maximerade poster i avlöningsstaten, som föranledas av beslut om kommunala mellanskolors ombildning till samrealskolor;

8. bemyndiga Kungl. Maj:t att meddela de bestämmelser i övrigt, som erfordras i samband med ombildningen av kommunala mellanskolor till samrealskolor;

9. till Allmänna läroverken: Avlöningar för budgetåret 1944/45 anvisa ett förslagsanslag av 30 430 000 kronor;

10. till Kommunala läroverk: Understöd åt vissa kommunala gymnasier för budgetåret 1944/45 anvisa ett anslag av 12 000 kronor;

11. till Kommunala läroverk: Bidrag till kommunala mellanskolor för budgetåret 1944/45 anvisa ett förslagsanslag av 4 100 000 kronor;

12. till Kurser för lärare vid de allmänna läroverken m. fl. läroanstalter för budgetåret 1944/45 anvisa ett reservationsanslag av 52 100 kronor;

13. till Psykologisk-pedagogiska institutet för budgetåret 1944/45 anvisa ett reservationsanslag av 15 500 kronor.

I propositionen nr 1 har Kungl. Maj:t vidare under åttonde huvudtiteln (punkterna 133, 135—138 samt 145—147 av förutnämnda statsrådsprotokoll för den 4 januari 1944) föreslagit riksdagen att

dels besluta, att de för budgetåret 1943/44 gällande provisoriska avlöningsbestämmelserna för övningslärare vid de högre kommunala skolorna skola äga tillämpning jämväl för budgetåret 1944/45;

dels medgiva, att för budgetåret 1943/44 gällande grunder för provisorisk avlöningsförstärkning och provisoriskt dyrortstillägg åt vissa övningslärare vid nämnda skolor skola äga tillämpning jämväl för budgetåret 1944/45;

dels till Kommunala läroverk: Bidrag till kommunala flickskolor för budgetåret 1944/45 anvisa ett förslagsanslag av 4 900 000 kronor;

dels till Kommunala läroverk: Bidrag till praktiska mellanskolor för budgetåret 1944/45 anvisa ett förslagsanslag av 2 400 000 kronor;

dels besluta, att gällande bestämmelser angående statsunderstöd för budgetåret 1943/44 till statsunderstödda enskilda läroanstalter skola äga huvudsaklig tillämpning jämväl för budgetåret 1944/45;

dels besluta, att till de statsunderstödda enskilda läroanstalterna må under budgetåret 1944/45 utgå tilläggsunderstöd i enlighet med vad departementschefen förordat;

dels till Privatläroverk: Bidrag till högre goss- och samskolor för budgetåret 1944/45 anvisa ett förslagsanslag av 658 600 kronor;

dels besluta, att den av 1933 års riksdag godkända ändringen i fråga om beloppet av grundunderstöd till högre flickskola skall äga tillämpning jämväl för budgetåret 1944/45;

dels till Privatläroverk: Bidrag till högre flickskolor för budgetåret 1944/45 anvisa ett förslagsanslag av 446 900 kronor,

därav 30 000 kronor skola användas till nedbringande av terminsavgifter under läsåret 1944/45 vid vissa högre flickskolor i Stockholm under villkor, att Stockholms stad för samma tid bidrager med enahanda belopp på sätt angivits i propositionen nr 252 till 1939 års lagtima riksdag och av departementschefen i förutnämnda statsrådsprotokoll för den 4 januari 1944;

dels till Privatläroverk: Bidrag till enskilda mellanskolor för budgetåret 1944/45 anvisa ett förslagsanslag av 54 100 kronor;

dels såsom Understöd åt vissa anstalter för utbildande av lärarinnor i kvinnlig slöjd för budgetåret 1944/45 anvisa ett anslag av 28 000 kronor;

dels såsom Bidrag till fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala för budgetåret 1944/45 anvisa ett anslag av 80 000 kronor;

dels ock såsom Understöd till utbildningskurser för lärarinnor i hushållsgöromål för budgetåret 1944/45 anvisa ett anslag av 14 900 kronor.

I samband härmed har riksdagen till behandling förehaft

dels motionen I: 292, vari hemställts, att riksdagen måtte besluta, att de vid 1940 års riksdag fattade besluten om ett maximum av 35 lärjungar i realskolans högsta klass och avskaffande av rätten till uppdelning av vissa klasser med mer än 24 lärjungar måtte upphävas från läsåret 1944/45, samt, för möjliggörande härav, öka de i Kungl. Maj:ts proposition nr 207 upptagna förslagsanslagen under punkterna 9 och 11 av 30 430 000 kronor och 4 100 000 kronor med sammanlagt 420 000 kronor;

dels de likalydande motionerna I: 291 och II: 471, vari hemställts, att riksdagen måtte för budgetåret 1944/45 anvisa ett anslag av 6 500 kronor för anordnande i enlighet med skolöverstyrelsens ovan nämnda förslag av en kurs i psykologi för lärare vid kommunala flickskolor med flera läroanstalter;

dels motionen II: 260, vari hemställts, att riksdagen med bifall till vad i statsverkspropositionens åttonde huvudtitel under punkterna 136—138 föreslagits ville hos Kungl. Maj:t hemställa om igångsättande snarast av en allsidig, förutsättningslös utredning av de statsunderstödda enskilda läroanstalternas löne- och pensionsförhållanden och om de till dessa läroanstalter utgående statsunderstödens form och omfattning;

dels motionen II: 363, vari bland annat hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t begär att en utredning med åtföljande lönereglering för lärarinnorna vid fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala liksom för lärarinnorna vid övriga enskilda statsunderstödda skolköks- och handarbetsseminarier måtte komma till stånd;

dels motionen II: 111, vari hemställts, att riksdagen med bifall till vad under punkterna 145—147 i statsverkspropositionens åttonde huvudtitel föreslagits ville hos Kungl. Maj:t anhålla om en snabb allsidig utredning av löneförhållandena vid de privata seminarierna för utbildande av lärarinnor i kvinnlig slöjd och i hushållsgöromål samt om storleken av de härför utgående statsanslagen;

dels de likalydande motionerna I: 59 och II: 88, vari hemställts, 1:o att riksdagen för budgetåret 1944/45 måtte anslå 100 000 kronor till stipendier för korrespondensstudier för obemedlade eller mindre bemedlade studiebegåvade ungdomar, 2:o att riksdagen för samma budgetår måtte anslå 50 000 kronor att användas för statsbidrag till anskaffande av lokaler för s. k. roberts-

forsskolor, samt 3:o) att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära, att 1940 års skolutredning måtte erhålla i uppdrag att särskilt utreda frågan om att för landsbygdens ungdom skapa möjligheter att erhålla en efter bygdens yrkes- och kulturliv anpassad undervisning, varvid särskilt bör tillses, att undervisningen kan ske ute i bygden så långt detta är möjligt;

dels motionen I:241, vari hemställts, att riksdagen måtte för budgetåret 1944/45 anslå ett förslagsanslag av 50 000 kronor för understödande av den undervisningsverksamhet, som i motionen omnämnts, eventuellt genom deltagande med viss procent i landstings eller kommuns havda kostnader för ändamålet;

dels ock motionen II: 18, vari hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville begära utvidgade direktiv till 1940 års nu arbetande skolutredning, varigenom denna 1:o) erhöles i uppdrag att med ändring av nu förbådade förslag, avseende att komma företrädesvis landsbygdens befolkning till godo, utarbета och framlägga förslag till stödåtgärder för att underlätta tillträdet till högre skolundervisning för därtill lämpade barn från ekonomiskt svagt ställda familjer i hela riket, landsbygden såväl som städer och skolorter, samt 2:o) erhöles i uppdrag att utreda frågan om möjligheterna att vid en eller flera av landets folkhögskolor inrätta ett »specialgymnasium» med sikte på att tillgodose de senväckta studiebegåvningarnas utbildningsbehov och skapa en kanal mellan det fria och frivilliga folkbildnings- och studiearbetet och den reguljära, högre skolundervisningen.

I. Organisatoriska förändringar.

1. Upprättande av nya statliga gymnasier.

I fjol uttalade riksdagen (skrivelse nr 229), att riksdagen fann starka skäl tala för upprättandet av nya statliga gymnasier i landsorten, exempelvis i Örnsköldsvik och Ludvika eller på annan ort i Bergslagen samt i Sollefteå. Riksdagen ansåg sig böra understryka önskvärdheten av att i första hand de delar av landet, vilka för närvarande intoge en i gymnasiehänseende mindre gynnad ställning, bleve tillgodosedda med gymnasier. Riksdagen förutsatte, att 1940 års skolutredning ägnade frågan om den nuvarande fördelningen av de statliga gymnasierna mellan olika delar av landet en ingående översyn, i syfte att i sådant avseende ernå en ur olika synpunkter jämn och rättvis uppdelning av dessamma. Det borde ankomma på Kungl. Maj:t att, sedan nämnda översyn vidtagits och därest de statsfinansiella förhållandena sådant medgäve, för riksdagen framlägga förslag i ämnet. Riksdagen ansåg sig emellertid böra framhålla, att synnerligen starka skäl talade för upprättandet snarast möjligt av ett statligt gymnasium i Örnsköldsvik, vilken fråga torde kunna lösas utan avvaktan på att resultatet av omförmälda översyn föreläge.

Kungl. Maj:ts förevarande förslag innebär, att statliga gymnasier skola från och med nästa budgetår eller den senare tidpunkt, Kungl. Maj:t bestämmer, upprättas i Örnsköldsvik och Ludvika. Enligt riksdagens mening hava bärande skäl blivit anförda för upprättande av dessa gymnasier, varför riksdagen bifaller ifrågavarande förslag.

2. Anordnande av nya linjer vid vissa gymnasier.

I enlighet med departementschefens förslag medgiver riksdagen, att från och med budgetåret 1944/45 eller den senare tidpunkt, Kungl. Maj:t bestämmer, vid högre allmänna läroverket för gossar i Malmö inrättas en fyraårig reallinje i stället för en av de treåriga reallinjerna vid läroverket, att vid högre allmänna läroverket i Umeå inrättas en treårig reallinje i stället för en av de fyraåriga reallinjerna vid läroverket samt att vid högre allmänna läroverket i Västervik inrättas en treårig reallinje.

3. Ombildning av kommunala mellanskolan i Solna till samrealskola.

Riksdagen bifaller departementschefens förslag angående ombildning av kommunala mellanskolan i Solna till samrealskola från och med höstterminen 1944 eller den senare tidpunkt, som Kungl. Maj:t med hänsyn till lokalfrågans ordnande må komma att bestämma. Emot departementschefens förslag till skolans organiserande och successiva utbyggande har riksdagen icke funnit anledning till erinran. I detta sammanhang vill riksdagen framhålla, att frågan om inrättande vid skolan av en praktisk linje synes böra ägnas uppmärksamhet från Kungl. Maj:ts sida.

4. Förstatligande av kommunala mellanskolor i övrigt.

Departementschefen har ansett sig böra förorda, att staten successivt övertager samtliga kommunala mellanskolor, med undantag för skolor, som uppvisa påtagliga brister i fråga om lokalförhållanden, lärjungefrekvens och verksamhetstid etc. Förstatligandet föreslås av departementschefen tillgå så, att staten under vart och ett av de fem närmast följande budgetåren övertager ett så stort antal skolor, att statens slutliga merkostnad för de skolor, som varje särskilt år övertagits av staten, uppgår till omkring $\frac{1}{5}$ av den summa, som slutligt skulle erfordras för ett förstatligande av samtliga nu existerande kommunala mellanskolor. Den i varje särskilt fall nödvändiga prövningen överlämnas åt Kungl. Maj:t, som bemyndigas att inom ramen för den för ändamålet beräknade kostnaden vid varje särskilt tillfälle utvälja de skolor, som med hänsyn till speciella förutsättningar och till skolväsendets allmänna utveckling då böra ifrågakomma till förstatligande samt att i den utsträckning, som förstatligandet kräver, överskrida vissa anslagsposter

och genomföra nödiga ändringar i personalförteckningen för de allmänna läroverken. Departementschefen har förutsatt, att de kommuner, vilkas skolor ännu ej fylla alla betingelser för förstatligande, skola under femårsperioden verka för att undanröja föreliggande hinder, i den mån dessa bero på faktorer, varöver kommunerna råda. Likaledes har departementschefen räknat med att det inom övergångstiden skall bliva möjligt att bilda sig en säker uppfattning om de yngre mellanskolornas framtidsutsikter med avseende å elevantal m. m. För samtliga förstatligade skolor böra vissa av departementschefen angivna villkor gälla.

Riksdagen har funnit sig böra bifalla departementschefens förslag till lösning av här förevarande fråga, vilket innebär, att samtliga nuvarande kommunala mellanskolor, som uppfylla de av departementschefen angivna villkoren och alltså visa nödig stabilitet, komma att förstatligas under en femårsperiod.

Vad departementschefen i övrigt i detta sammanhang yttrat och föreslagit har icke givit riksdagen anledning till erinran.

5. Inrättande av ett psykologisk-pedagogiskt institut.

1942 års riksdag uttalade sig i princip välvilligt till en av departementschefen i propositionen 1942: 255 framlagd plan för upprättande framdeles av ett psykologisk-pedagogiskt institut. Denna plan har nu av skolöverstyrelsen närmare utformats, varvid vissa konkreta arbetsuppgifter för institutet angivits. Departementschefen har med vissa mindre justeringar tillstyrkt den av skolöverstyrelsen föreslagna organisationen. Riksdagen anser sig kunna godtaga departementschefens förslag. Riksdagen finner sålunda lämpligt, att institutets styrelse får den av departementschefen angivna sammansättningen, d. v. s. att den skall bestå av 10 ledamöter, varav rektor vid statens normalskola, skolöverläkaren och landets fyra professorer i psykologi och pedagogik skola vara självskrivna samt de fyra återstående — representerande folkskolan, läroverken, yrkesundervisningen, respektive föräldraintresset — skola utses av Kungl. Maj:t.

Departementschefen har i detta sammanhang föreslagit att pedagogiska biblioteket i organisatoriskt avseende skall övertagas av psykologisk-pedagogiska institutet från den tidpunkt, som av Kungl. Maj:t må komma att bestämmas. Innan en sådan sammanslagning kommer att äga rum, avses en inventering skola komma till stånd av bokbestånden i pedagogiska biblioteket och förutvarande högre lärarinneseinariets bibliotek, varvid förefintliga dubletter skola införlivas med skolöverstyrelsens bibliotek. Med hänsyn till skolöverstyrelsens behov av ett rikhaltigt pedagogiskt bibliotek finner riksdagen sig för närvarande icke beredd att taga definitiv ställning till ifrågavarande förslag och förutsätter fördenskull att frågan om nämnda

sammanslagning i vart fall underställes riksdagens prövning, innan den genomföres.

Vad departementschefen i övrigt i detta sammanhang anfört och föreslagit har icke givit riksdagen anledning till erinran.

II. Anslagsberäkningar.

1. Förslagsanslaget till Allmänna läroverken: Avlöningar.

a) Besparingsåtgärder.

Departementschefen har på anförda skäl föreslagit, att den sedan läsåret 1940/41 tillämpade mekaniskt verkande spärren för upprättandet av nya klassavdelningar skall upphävas för nästa läsår. Departementschefen har dock härvid förutsatt, att medgivande från Kungl. Maj:ts sida att upprätta nya parallellavdelningar inom nybörjaravdelningar skall föregås av en omsorgsfull prövning och att sådant medgivande icke skall lämnas annat än då särskilda omständigheter därtill föranleda. Riksdagen anser i likhet med departementschefen, att en ansvalning av gymnasierna icke är önskvärd och vill understryka angelägenheten av att det allmänna undervisningsväsendet så utbygges och organiseras, att rekryteringen av de praktiska yrkena underlättas. Vad sistnämnda fråga beträffar har departementschefen framhållit, att det för närvarande pågår en brett upplagd undersökning av ifrågavarande utbildningsmöjligheter. Riksdagen får erinra om att riksdagen genom maximeringen av antalet nybörjaravdelningar främst velat undvika en alltför stark tillströmning till de teoretiska studiebanorna, men spärranordningen har samtidigt haft betydelse ur statsfinansiell synpunkt genom att motverka den eljest fortgående automatiska stegringen av statens utgifter för de allmänna läroverken. Då riksdagen emellertid nu anser sig icke böra motsätta sig ett bifall till departementschefens förslag om spärrens upphävande har för detta riksdagens ståndpunktstagande — förutom de skäl departementschefen anfört — det förhållandet varit avgörande, att avsevärda svårigheter med hänsyn till ovissheten om vilket antal kommunala mellanskolor som komma att förstatligas nästa år föreligga för fastställande av en lämpligt avvägd maximisiffra beträffande antalet nybörjaravdelningar. Riksdagen vill emellertid starkt understryka angelägenheten av att medgivande från Kungl. Maj:ts sida till upprättande av nya parallellavdelningar inom nybörjaravdelningar — såsom departementschefen förutsatt — lämnas allenast i sådana fall, då särskilda omständigheter därtill föranleda.

Vad riksdagen sålunda anfört har avseende även på med de allmänna läroverken jämförliga skolformer.

Riksdagen bifaller i övrigt vad departementschefen under denna punkt anfört och föreslagit.

Från och med budgetåret 1940/41 gäller i besparingssyfte att det högsta tillåtna lärjungeantalet i realskolans högsta klass är 35 mot förut 30 varjämte jämväl föreskrivits, att uppdelning av klassavdelning vid nybörjarundervisning i modersmålet, tyska, engelska och franska i realskolan icke må äga rum, om särskilda kostnader för statsverket därav föranledas. Härigenom samt genom motsvarande åtgärder beträffande de högre kommunala skolorna inbesparades för budgetåret 1940/41, enligt i propositionen 1940: 154 framlagda beräkningar, i runt tal 671 000 kronor, varav 345 000 kronor vid de allmänna läroverken, 145 000 kronor vid de kommunala flickskolorna, 89 000 kronor vid de kommunala mellanskolorna och 92 000 kronor vid de högre folkskolorna och de praktiska mellanskolorna. Liknande besparingar ha givetvis gjorts för de därpå följande budgetåren. Såsom i motionen I: 292 framhålles, torde dessa besparingsåtgärder, vilka vid sin tillkomst uttryckligen betecknades såsom av det statsfinansiella läget föranledda tillfälliga restriktioner, ha vållat icke oväsentliga olägenheter för undervisningen. Riksdagen är dock med hänsyn till de ekonomiska konsekvenserna icke beredd att på sätt motionären synes avse förorda ett omedelbart slopande av nämnda restriktioner. Emellertid vill riksdagen framhålla vikten av att ifrågavarande restriktioner icke upprätthållas längre än de statsfinansiella förhållandena oundgängligen kräva. Riksdagen förutsätter därför, att Kungl. Maj:t så snart som möjligt för riksdagen framlägger förslag om avveckling av ifrågavarande provisoriska besparingsåtgärder.

b) Anslagsberäkningar.

Departementschefens beräkning av det för nästa budgetår erforderliga förslagsanslaget till avlöningar vid de allmänna läroverken har icke givit riksdagen anledning till annan erinran, än att riksdagen med hänsyn till innevarande års riksdags i dess skrivelse nr 319 anmälda beslut om höjning av de av departementschefen i propositionen nr 193 förordade arvoden till skolsköterskor vidtagit en höjning av delposten till arvoden åt skolläkare m. m. med 11 500 kronor till 231 500 kronor. Till följd härav har i avrundningssyfte anslagsposten till rörligt tillägg minskats med 1 500 kronor i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag och således uppförts med 3 887 800 kronor. Förevarande anslag har således uppförts med (30 430 000 + 11 500 — 1 500 =) 30 440 000 kronor.

2. Anslaget till Kommunala läroverk: Understöd åt vissa kommunala gymnasier.

Riksdagen bifaller vad departementschefen under förevarande punkt föreslagit.

3. Förslagsanslagen till bidrag till kommunala flickskolor, kommunala mellanskolor och praktiska mellanskolor.

Från och med den 1 juli 1943 har en definitiv löne reglering genomförts för lärarpersonalen vid ifrågavarande skolor, dock ej för övningslärare, vilka i avbidan på resultatet av en pågående utredning ansetts bära kvarstå vid nu gällande provisoriska lönebestämmelser. Såsom departementschefen framhållit, torde dessa provisoriska lönebestämmelser bära gälla även för nästa budgetår.

Riksdagen erinrar om att riksdagen i det föregående yttrat sig angående motionen I: 292, vilken äger avseende jämväl å förslagsanslaget till bidrag till kommunala mellanskolor.

Kungl. Maj:ts förslag i fråga om anslag för nästa budgetår till högre kommunala skolor bifalles av riksdagen.

*

4. Förslagsanslagen till bidrag till högre goss- och samskolor, högre flickskolor och enskilda mellanskolor.

Departementschefen har framhållit, att han vore medveten om att det ekonomiska läget för flertalet privatläroverk vore sådant, att åtgärder för åstadkommande av en förbättring i längden vore ofrånkomliga. Departementschefen har vidare påpekat, att de förslag till löneförbättring åt lärarpersonalen vid privatläroverken, som av skolöverstyrelsen nu framlagts, icke i och för sig syntes kunna giva anledning till någon väsentlig erinran, men att departementschefen likväl med hänsyn till de allmänna principerna för behandlingen av lönefrågor i årets statsverksproposition sett sig nödsakad att släppa tanken på att förorda förslaget genomförande redan från och med nästa budgetår.

Den skillnad som nu råder mellan vissa lärarlöner vid de kommunala skolorna å ena sidan och vid de enskilda läroverken å den andra är såsom av skolöverstyrelsens yttranden och motionen II: 260 framgår mycket betydande. Riksdagen anser, att frågan om en definitiv löne- och pensionsreglering för lärarpersonalen vid privatläroverken icke kan skjutas på framtiden, utan att en utredning av dessa spörsmål samt rörande statsbidragets storlek och utformning snarast bör komma till stånd. Emellertid hava dessa frågor även ett bestämt samband med de organisationsproblem beträffande de allmänna läroverken, vilka för närvarande äro föremål för skolutredningens prövning. Skulle på grund härav ett uppskov visa sig nödvändigt för genomförande av en definitiv löne- och pensionsreglering vid privatläroverken, anser riksdagen det bära övervägas att bereda lärarpersonalen vid dessa skolor en provisorisk förbättring av de nuvarande löneförmånerna. I enlighet med det i motionen II: 260 framställda yrkandet anhåller riksdagen alltså hos Kungl. Maj:ts om verkställande av utredning i ovannämnda avseenden.

I enlighet med departementschefens förslag har riksdagen för budgetåret 1944/45 anvisat till Bidrag till högre goss- och samskolor ett anslag av 658 600 kronor, till Bidrag till högre flickskolor ett anslag av 446 900 kronor och till Bidrag till enskilda mellanskolor ett anslag av 54 100 kronor.

Vad departementschefen i övrigt i detta sammanhang anfört och föreslagit har icke givit riksdagen anledning till erinran eller uttalande.

5. Anslagen till enskilda handarbets- och skolköksseminarier.

Med hänsyn till den ståndpunkt riksdagen i det föregående intagit i fråga om beredande av löneförbättring för nästa budgetår åt lärarpersonalen vid de statsunderstödda enskilda läroanstalterna anser sig riksdagen böra bifalla departementschefens föreliggande förslag. Riksdagen har emellertid funnit att starka skäl blivit anförda i motionerna II: 111 och II: 363 för att en utredning kommer till stånd rörande de vid här ifrågavarande privata utbildningsanstalter rådande löneförhållandena jämte därmed sammanhängande frågor. Vid denna utredning torde även böra tagas under övervägande huruvida icke ett statligt handarbetsseminarium borde upprättas. Skulle det av olika anledningar visa sig ogörligt att inom rimlig tid genomföra en definitiv lönereglering för lärarpersonalen vid berörda utbildningsanstalter torde det böra övervägas att genom åtgärder av tillfällig natur skapa bättre löneförhållanden för dessa anstalters lärarkategorier. Riksdagen anhåller alltså, i anledning av motionerna II: 111 och II: 363, hos Kungl. Maj:t om verkställande av utredning i av riksdagen ovan angivna avseenden.

Vad departementschefen i övrigt i detta sammanhang anfört och föreslagit har icke givit riksdagen anledning till erinran.

6. Anslag till kurser för lärare vid de allmänna läroverken m. fl. läroanstalter.

Riksdagen bifaller vad departementschefen föreslagit ifråga om anslag för nästa budgetår å tillhoppa 52 100 kronor till anordnande av kurser i sexualundervisning, värtjänstutbildning samt hemsjukvård och olycksfallsvård.

I motionerna I: 291 och II: 471 har hemställts om anvisande av ett belopp av 6 500 kronor jämväl till en kurs i psykologi för lärare vid kommunala flickskolor m. fl. läroanstalter i enlighet med ett av skolöverstyrelsen framlagt förslag. Riksdagen har funnit nämnda förslag väl motiverat och anvisar därför 6 500 kronor för nämnda ändamål.

Riksdagen har alltså för nästa budgetår uppfört ifrågavarande anslag med (52 100 + 6 500 =) 58 600 kronor.

III. Motioner angående förbättring av studiemöjligheterna för viss ungdom m. m.

Vid innevarande års riksdag ha väckts vissa motioner, vilka hava till syfte att underlätta studiemöjligheterna för ungdom från landsbygden.

I motionerna I: 59 och II: 88 har sålunda yrkats, att riksdagen måtte för nästa budgetår anvisa dels ett anslag av 100 000 kronor till stipendier för korrespondensstudier för obemedlade eller mindre bemedlade studiebegåvade ungdomar, dels ock ett anslag av 50 000 kronor att användas till statsbidrag för anskaffande av lokaler för s. k. robertsforsskolor, ävensom att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära att 1940 års skolutredning erhåller i uppdrag att särskilt utreda frågan om att för landsbygdens ungdom skapa möjligheter att erhålla en efter bygdens yrkes- och kulturliv anpassad undervisning, varvid särskilt bör tillses, att undervisningen kan ske ute i bygden så långt detta är möjligt.

Vidare har i motionen I: 241 yrkats, att riksdagen måtte för nästa budgetår anvisa ett anslag av 50 000 kronor för understödjande av kommunala korrespondensrealskolor, eventuellt genom deltagande med viss procent i landstings eller kommuns havda kostnader för ändamålet.

Härutöver har i en motion, II: 18, berörts frågan om stödåtgärder för att underlätta tillträdet till högre skolundervisning för ungdom från såväl landsbygd som städer och skolorter. I sådant avseende har i motionen föreslagits, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t begära utvidgade direktiv till 1940 års skolutredning, varigenom denna erhåller i uppdrag att med ändring av förebådade förslag, avseende att komma företrädesvis landsbygdens befolkning till godo, utarbeta och framlägga förslag till stödåtgärder för att underlätta tillträdet till högre skolundervisning för därtill lämpade barn från ekonomiskt svagt ställda familjer i hela riket. I samma motion har vidare yrkats, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära, att åt skolutredningen uppdrages att utreda frågan om möjligheterna att vid en eller flera av landets folkhögskolor inrätta ett »specialgymnasium» med sikte på att tillgodose de senväckta studiebegåvningarnas utbildningsbehov och skapa en kanal mellan det fria och frivilliga folkbildnings- och studiearbetet och den reguljära, högre skolundervisningen.

Sedan ifrågasvarande motioner väckts har 1940 års skolutredning avgivit utredning och förslag angående vidgade möjligheter till högre undervisning för landsbygdens ungdom (stat. off. utredn. 1944: 22).

Häri har skolutredningen till behandling upptagit de i motionerna I: 59 och II: 88 och I: 241 berörda frågorna angående statligt understöd för deltagande i korrespondensundervisning ävensom framställt en rad förslag till positiva

åtgärder härutinnan. De i dessa motioner framställda olika förslagen om anvisande av vissa anslag redan för nästa budgetår för beredande av ökade utbildningsmöjligheter för landsbygdens ungdom har riksdagen icke ansett sig kunna bifalla. Det torde i första hand böra ankomma på Kungl. Maj:t att pröva de förslag, som av skolutredningen framlagts i samma syfte. Riksdagen förväntar, att denna prövning med det snaraste kommer att ske och att av densamma föranledda förslag utan dröjsmål komma att föreläggas riksdagen. Riksdagen får vidare framhålla, att skolutredningen meddelat, att utredningen i ett senare betänkande har för avsikt att framlägga förslag till åtgärder i syfte att skapa en för landsbygdens yrkesliv särskilt avpassad undervisning. Riksdagen, som utgår ifrån att vad i motionerna I: 59 och II: 88 i detta ämne anförts därvid kommer att av skolutredningen upptagas till övervägande, har emellertid funnit sig böra i anledning av vad i motionerna yrkats för nästa budgetår anvisa ett anslag av 50 000 kronor till statsbidrag för anskaffande av lokaler för s. k. robertsforsskolor.

Med anledning av motionen II: 18 vill riksdagen till en början erinra, att fjolårets riksdag i sin skrivelse nr 229 framhöll, att även ungdom från orter, där högre läroanstalter funnes, ofta vore förhindrade att av ekonomiska skäl genomgå dessa läroanstalter. De åtgärder för studiehjälp, som vore föremål för övervägande, borde därför icke enbart taga sikte på landsbygdens ungdom. Skolutredningen kommer att i annat sammanhang till behandling upptaga de problem beträffande hjälpåtgärder för underlättande av tillträdet till högre skolundervisning för studielämpliga barn från ekonomiskt svagt ställda familjer i städer och tätorter, som diskuteras i nyssnämnda motion. Med anledning härav har det icke syntts riksdagen erforderligt att hos Kungl. Maj:t an hålla om utredning i ämnet.

I motionen II: 18 har vidare påyrkats, att utredning skulle verkställas av skolutredningen rörande möjligheterna att vid en eller flera av landets folkhögskolor inrätta ett specialgymnasium med sikte på att tillgodose de senväckta studiebegåvningarnas utbildningsbehov och skapa en kanal mellan det fria och frivilliga folkbildnings- och studiearbetet och den reguljära högre skolundervisningen. Riksdagen får erinra om att det av motionärerna angivna syftet hittills i viss utsträckning tillgodosetts framför allt genom aftonundervisning vid vissa läroanstalter. Dylig aftonundervisning har varit anordnad vid Malmö aftonskola och vid Stockholms samgymnasium, varjämte 1938 års riksdag på förslag av Kungl. Maj:t beslöt upprättandet från och med läsåret 1938/39 av en linje med aftonundervisning för real- och studentexamen (statens aftonskola) vid allmänna läroverket å Kungsholmen i Stockholm. Vidare är såväl Fjellstedtska skolan i Uppsala som Lunds privata elementarskola i viss utsträckning inriktad på en speciell studiegång för eleverna, i syfte bland annat att underlätta studiemöjligheterna för sådana studiebegåvningar, som i förevarande sammanhang beröras i motionen. Olika

åtgärder kunna tänkas för att ytterligare öka möjligheterna på förevarande område, såsom t. ex. upprättandet av flera aftonskolor och ställande av stipendiemedel till förfogande. Ehuru riksdagen icke är övertygad om lämpligheten av att anknyta av motionärerna ifrågasatta specialgymnasier till folkhögskolorna, anser riksdagen emellertid erforderligt, att såväl denna fråga som spörsmålet om upprättandet av internat för här ifrågavarande elevklientel kräver en närmare utredning. Denna utredning torde böra anförtros åt skolutredningen, vilken riksdagen förutsätter komma att i samband med behandlingen av gymnasieorganisationen överväga vilka åtgärder i övrigt som lämpligen befinnas böra vidtagas för att tillgodose den nu berörda speciella utbildningsuppgiften. Riksdagen anhåller därför, att Kungl. Maj:t ville uppdraga åt skolutredningen att verkställa utredning i av riksdagen sålunda angivna avseenden.

Under återopande av vad sålunda anförts får riksdagen anmäla, att riksdagen, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionerna I: 59 och II: 88 samt med bifall till motionerna I: 291 och II: 471,

1. beslutat, att samrealskolorna i Örnsköldsvik och Ludvika skola från och med budgetåret 1944/45 eller den senare tidpunkt, Kungl. Maj:t bestämmer, successivt utbyggas till högre allmänna läroverk, omfattande, förutom nu befintliga realskollinjer, läroverket i Örnsköldsvik en fyraårig latinlinje och en fyraårig reallinje samt läroverket i Ludvika en treårig latinlinje och en treårig reallinje, under förutsättning att nämnda städer åtaga sig att i fråga om respektive högre allmänna läroverk ej mindre tillhandahålla erforderliga undervisningslokaler jämte inredning och möbelutrustning, bostad åt rektor eller motsvarande kontant ersättning samt bostäder åt erforderlig vaktmästarpersonal än även bevilja ett engångsanslag av minst 5 000 kronor till komplettering av undervisningsmaterielen och utvidgning av biblioteket;

2. beslutat, att vid högre allmänna läroverket för gossar i Malmö samt högre allmänna läroverken i Umeå och Västervik skola från och med budgetåret 1944/45 eller den senare tidpunkt, Kungl. Maj:t bestämmer, successivt inrättas nya gymnasielinjer, nämligen vid högre allmänna läroverket för gossar i Malmö en fyraårig reallinje i stället för en av de treåriga reallinjerna vid läroverket, vid högre allmänna läroverket i Umeå en treårig reallinje i stället för en av de fyraåriga reallinjerna vid läroverket samt vid högre allmänna läroverket i Västervik en treårig reallinje, under förutsättning att respektive städer förplikta sig att tillhandahålla erforderliga undervisningslokaler jämte inredning och möbelutrustning samt bostäder åt för vederbörande läroverk erforderlig vaktmästarpersonal;

3. godkänt följande personalförteckning för de allmänna läroverken, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1944/45:

Personalförteckning.

Befattning.

Lönegrad.

Tjänstemän å ordinarie stat.

22	rektorer vid högre allmänna läroverk, avlöningsgrupp I	E 13
19	» » » » » II	E 12
23	» » » » » III	E 11
3	rektorer vid realskolor, avlöningsgrupp I	E 9
25	» » » » II	E 8
27	» » » » III	E 7
23	» » » » IV	E 6
448	lektorer	A 27
<i>Anm.</i> Av dessa lektorstjänster må endast 443 uppehållas.		
1 283	adjunkter	A 23
<i>Anm.</i> Av dessa adjunktstjänster må uppehållas endast så många, att antalet uppehållna adjunktstjänster å ordinarie stat och å övergångsstat ej överstiger sammanlagt 1 282.		
265	ämneslärarinnor	A 21
<i>Anm.</i> Av dessa ämneslärarinnetjänster må uppehållas endast så många, att antalet uppehållna ämneslärarinnetjänster å ordinarie stat och å övergångsstat ej överstiger sammanlagt 265.		
114	lärare i teckning	A 20
85	» » musik	A 20
103	» » gymnastik med lek och idrott	A 20
4	övningsskollärare	A 20
31	lärarinnor i kvinnlig slöjd	A 16
81	vaktmästare	A 7
61	»	A 6
17	»	A 5

Tjänstemän å övergångsstat.

39	adjunkter	A 22
<i>Anm.</i> Av dessa adjunktstjänster må uppehållas endast så många, att antalet uppehållna adjunktstjänster å ordinarie stat och å övergångsstat ej överstiger sammanlagt 1 282.		
9	ämneslärarinnor	A 22
<i>Anm.</i> Av dessa ämneslärarinnetjänster må uppehållas endast så många, att antalet ämneslärarinnetjänster å ordinarie stat och å övergångsstat ej överstiger sammanlagt 265.		
1	lärare i teckning	A 21
1	lärarinna i kvinnlig slöjd	A 18

Extra ordinarie tjänstemän i högre lönegrad än den 20:e.

250	adjunkter	Eo 21
-----	-----------	-------

4. bemyndigat Kungl. Maj:t att — utan hinder av sagda personalförteckning — tills vidare under budgetåret 1944/45, då för realskolestadiet avsedd ordinarie ämneslärarbefattning vid samläroverk skall tillsättas, besluta, huru-

vida befattningen skall kungöras ledig såsom adjunkt-befattning eller ämneslärarinnebefattning;

5. godkänt följande avlöningsstat för de allmänna läroverken, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1944/45:

A v l ö n i n g s s t a t .

U t g i f t e r :

1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsvis</i> . . .	kronor	20 990 000
2. Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t:		
a) Arvoden åt kvinnliga sakkunniga	kronor	450
b) Arvoden åt tillsynslärare	»	8 450
c) Personliga tilläggsarvoden åt första lärarinnor	»	1 200
d) Arvoden åt skolläkare m. m., <i>förslagsvis</i>	»	231 500
e) Arvoden åt bibliotekarier	»	93 200
f) Arvoden åt biträden på rektors-expeditionerna	»	123 000
g) Särskilda arvoden vid provårsläroverk	»	172 500
h) Särskilda arvoden vid statens aftonskola	»	5 800
i) Arvode åt biträdande föreståndarinna	»	1 200
j) Personlig lönefyllnad åt vissa rektorer	»	11 500
	»	648 800
3. Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal, <i>förslagsvis</i>	»	5 840 000
4. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	»	3 887 800
	Summa kronor	31 366 600

S ä r s k i l d a u p p b ö r d s m e d e l :

1. Bidrag från Stockholms stad	kronor	15 000
2. Av kommuner och lärare erlagda hyresersättningar och hyror	»	274 000
3. Avkastning av donationer från kronan m. m.	»	37 600

4. Av vaktmästare erlagda hyror samt ersättning för bränsle och lyse . . .	kronor	120 000
5. Bidrag ur läroverks ljus- och vedkassor till vaktmästarpersonalens avlöning	»	480 000 kronor
		926 600
	<hr/>	
	Nettoutgift kronor 30 440 000;	

6. bemyndigat Kungl. Maj:t att — med iakttagande i huvudsak av de i det föregående angivna grunderna — meddela beslut angående successiv ombildning från och med budgetåret 1944/45 av kommunala mellanskolor till samrealskolor, under förutsättning att respektive kommun förpliktar sig dels att i fråga om den ombildade läroanstalten tillhandahålla erforderlig möbelutrustning, bostad åt rektor eller motsvarande kontant ersättning samt bostäder åt erforderlig vaktmästarpersonal, dels ock, i den mån Kungl. Maj:t så finner påkallat, att intill ett belopp av 5 000 kronor bekosta komplettering av undervisningsmaterielen och utvidgning av biblioteket vid läroanstalten;

7. bemyndigat Kungl. Maj:t att förordna om de avvikelser från personalförteckningen och de överskridanden av maximerade poster i avlöningsstaten, som föranledas av beslut om kommunala mellanskolors ombildning till samrealskolor;

8. bemyndigat Kungl. Maj:t att meddela de bestämmelser i övrigt, som erfordras i samband med ombildningen av kommunala mellanskolor till samrealskolor;

9. till *Allmänna läroverken*: *Avlöningar* för budgetåret 1944/45 anvisat ett förslagsanslag av 30 440 000 kronor;

10. till *Kommunala läroverk*: *Understöd åt vissa kommunala gymnasier* för budgetåret 1944/45 anvisat ett anslag av 12 000 kronor;

11. beslutat, att de för budgetåret 1943/44 gällande provisoriska avlöningsbestämmelserna för övningslärare vid de högre kommunala skolorna skola äga tillämpning jämväl för budgetåret 1944/45;

12. medgivit, att för budgetåret 1943/44 gällande grunder för provisorisk avlöningsförstärkning och provisoriskt dyrortstillägg åt vissa övningslärare vid nämnda skolor skola äga tillämpning jämväl för budgetåret 1944/45;

13. till *Kommunala läroverk*: *Bidrag till kommunala flickskolor* för budgetåret 1944/45 anvisat ett förslagsanslag av 4 900 000 kronor;

14. till *Kommunala läroverk*: *Bidrag till kommunala mellanskolor* för budgetåret 1944/45 anvisat ett förslagsanslag av 4 100 000 kronor;

15. till *Kommunala läroverk*: *Bidrag till praktiska mellanskolor* för budgetåret 1944/45 anvisat ett förslagsanslag av 2 400 000 kronor;

16. beslutat, att gällande bestämmelser angående statsunderstöd för budgetåret 1943/44 till statsunderstödda enskilda läroanstalter skola äga huvudsaklig tillämpning jämväl för budgetåret 1944/45;

17. beslutat, att till de statsunderstödda enskilda läroanstalterna må under budgetåret 1944/45 utgå tilläggsunderstöd i enlighet med vad departementschefen under punkten 136 i 1944 års åttonde huvudtitel förordat;

18. till *Privatläroverk: Bidrag till högre goss- och samskolor* för budgetåret 1944/45 anvisat ett förslagsanslag av 658 600 kronor;

19. beslutat, att den av 1933 års riksdag godkända ändringen i fråga om beloppet av grundunderstöd till högre flickskola skall äga tillämpning jämväl för budgetåret 1944/45;

20. till *Privatläroverk: Bidrag till högre flickskolor* för budgetåret 1944/45 anvisat ett förslagsanslag av 446 900 kronor,

därav 30 000 kronor skola användas till nedbringande av terminsavgifter under läsåret 1944/45 vid vissa högre flickskolor i Stockholm under villkor, att Stockholms stad för samma tid bidrager med enahanda belopp på sätt angivits i propositionen nr 252 till 1939 års lagtima riksdag och under punkten 137 i 1944 års åttonde huvudtitel;

21. till *Privatläroverk: Bidrag till enskilda mellanskolor* för budgetåret 1944/45 anvisat ett förslagsanslag av 54 100 kronor;

22. såsom *Understöd åt vissa anstalter för utbildande av lärarinnor i kvinnlig slöjd* för budgetåret 1944/45 anvisat ett anslag av 28 000 kronor;

23. såsom *Bidrag till fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala* för budgetåret 1944/45 anvisat ett anslag av 80 000 kronor;

24. såsom *Understöd till utbildningskurser för lärarinnor i hushållsgöromål* för budgetåret 1944/45 anvisat ett anslag av 14 900 kronor;

25. till *Kurser för lärare vid de allmänna läroverken m. fl. läroanstalter* för budgetåret 1944/45 anvisat ett reservationsanslag av 58 600 kronor;

26. till *Psykologisk-pedagogiska institutet* för budgetåret 1944/45 anvisat ett reservationsanslag av 15 500 kronor;

27. till *Statsbidrag för anskaffande av lokaler för s. k. robertsforsskolor* för budgetåret 1944/45 anvisat ett reservationsanslag av 50 000 kronor.

Riksdagen får vidare

dels, med bifall till motionen II: 260, anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa utredning angående löne- och pensionsreglering för lärarpersonalen vid privatläroverken samt rörande statsbidragets storlek och omfattning;

dels, i anledning av motionerna II: 111 och II: 363, anhålla, att Kungl. Maj:t måtte — med beaktande av vad riksdagen i det föregående anfört — låta verkställa utredning angående löneförhållandena m. m. vid de enskilda handarbets- och skolköksseminarierna;

dels ock, i anledning av motionen II: 18, anhålla, att Kungl. Maj:t måtte — med beaktande av vad riksdagen i det föregående anført — låta verkställa utredning angående åtgärder för underlättande av studiemöjligheterna för i motionen avsedda särskilda studiebegävningar.

Stockholm den 20 juni 1944.

Med undersåtlig vördnad.
